

Jaunplatonisma ideju atspulgs
Narekas Grigora “Žēlabu grāmatas”
latviešu tulkojumā

Rīga, 2012.gada 10. februārī

LU 70. zinātniskā konference

TF sekcija

Narekas klosteris

No šī klostera nāca viedi un augstāko pilnību sasnieguši vīri, no kuriem viens bija svētais Narekas Grigors [surb Grigor Narekaci] – enģelis miesā [hreštak i marmni], liecina 10.gs. vēstures rakstnieks Uhtaness, skolas dibinātāja Anānijas Narekaci skolnieks.

Բան Ban

λόγος Vārds

- Բանական զոհ **Banakan** zoh – vārdpausts upuris

Հնկա ՚ զսակաւամասնեայ յաւրդուածս քանից

Քեզ ի հաճութիւն և սի ի բարկութիւն:

*Ելցէ ՚ ի խորոց աստի զգայութեանց խորհրդակիր սենեկիս՝
վաղվաղակի ժամանել առ քեզ*

կամաւորական նուեր քանական զոհիս:

*Pieņem mana **sakāmā** strupjumu*

Vēlībā, ne dusmās.

*ka **Vārda upura** brīvnestā velte*

Mana treknuma sviloņas sparā

Tiek tūliņ līdz tevīm

No manu domu un jutoņas celles. [MV1]

Dievs kā mistiska, nepieejama tumsa

Dievs kā nebeidzama, bezgalīga gaisma

- [3] *անսահմանելի տեսիլ* **Ansahmaneli** **tesil**(neierobežotais skats), *ալտար մթնօրեանց սեր* **otar mtuthyanc ser**(svešo tumsību mīla), *ծածկոյթ ցանկալի* **tsatskuit cankali**(kārotais aizsegs), uzsvērtā mistiskā dzejnieka tieksme ar dievišķās mīlestības palīdzību nokļūt viņpus šīs svešās, bet alkstamās tumsas aizsega (Tamrazjans 194)
- Nebeidzama, bezgalīga *gaisma*-*անշահանդան* *գիտություն* **anshamandagh gituthyun**(neapēnota zināšana), *աներկելան տեսություն* **anyerkevan tesuthyun**(bezbailīgs skats), *անստուեր* *ծագուն* **anstver tsagumn**(bezēnas ausma), *ամենափայլ ճառագայթ* **amenap'ayl tcharagayt**(visspožais, žilbais stars), *խոստովանելալ լոյս* **khostovaneal louys**(apsolītā gaisma)

Katafatiskais un apofatiskais izteiksmes veids

- [MV93, 18]

μύριοι mirres- ar Dievu vienas iedabas:

- *Ἄπρῦνῆν **anqnnin**(neizzināms),
ἄντην **antes**(neredzams),
ἄνψατην **ganmatuic**(nepieejams, neaizsniedzams),
ἄνqῦνῆν ἡαλαρ **annznin khavar**(necauredzama
tumsa), ψαλ **p'ak**(noslēgtas, noslēpumainas)*
- *ἄντην **anureq vayric**[MV23,1] ; no
nekuras vietas=no nekurienes*
- **Anmatcheli herravor, anendmidjeli
mrdzavor**[MV23,12]- *neaizsniedzami tālais,
nepastarpināti tuvais*

Jaunplatoniskās un kristīgās teoloģijas jēdzienu apvienojums

- **Svētais Gars** kā pirmsiras pilnīga esamība, mūžīga esme, **nemitīgs** gaismas izplūdums no Tēva

Եւ հոգիդ սուրբ ճշմարտութեան

Yew hogid surb tchshmartuthean,

Բիւյալ առ ի քէն անսպարտութեամբ

*Bkhyal arr i ken **ansparrutheamb,***

Կատարյալ իսկութիւն գոյի էութիւն մշտէնջէնաւոր

*Kataryal iskuthyun **goyi, euthyun mshtendjenavor***

Tavs svētais patiesības gars, nerimā no tevis plūstošs, pilnīga pirmsiras esamība, mūžīgā esme

- **Svētā Trīsvienība** kā debesu mīlestības neapēnotās gaismas avots(burtiski-cēlonis)[T]

Patcharr siroy yerqayno anstver lowsoy

Հոյս loys φως gaisma

- Հոյս անսատոյց Loys anmatoyc[MV548, 81r] *nepieejamā gaisma*
- *Ի շուսաստանն անդաստանին անարատուիէան | lusasahman andastanin anarratuthyeanc*[MV75, 61r]
- *ar Svētā Gara līdzdalību pazemīgi nokāpa no debesīm, nezaudējot sākotnējo slavu, vēlējās nokļūt Dieva dzemdētājas Visšķīstās jaunavas klēpī: izdiedzēja svētīgo sēklu šai **gaismu nesošajā** nevienības druvā.*[MV75,7]
- *Մին բարձրեալ ահաւոր անուն .. եռաշուէան զուգալցուրեանց Min bardzreal aavor anun..**3- yeraluseann zugakcutheanc***[MV 75, 56r], teikts par Trīsvienīgo Dievu; tieša sasauce ar Dionīsiju Areopagītu

Իմասալի լոյս Imanali loys(1)

- Imanali- skatāms ar prāta/gara nevis miesas acīm; hogeghen-garīgs; annyut'-nevielisks; lat. intelligibilis; intelligentiā percipiendus
- *Ar dvēseles acīm skata **neredzamās nevieliskās** saules dzidros gaismas starus, Jeghishē[Haik846]*

Գեր- Ger-

- = ὑπέρ hiper , գերաշխարհական **gerashkharan**[MV48]-pārpasaulīgs
- գերափայլ **gerap'ayl**- augstākās gaismas apmirdzēts vai tāds, kas izstaro šādu pārpasaulīgu gaismu; ārkārtīgi spilgtu gaismu izstarojošs[MV81]

Պատճառ patcharr

αίτια cēlonis

- *Պատճառ սիրոյ վերնայնոյ անստուեր լուսոյ: Patcharr siroy yerqhayno anstver lowsoy Debesu mīlestības neapēnotās gaismas avots*
- *Ոչ երեւեալ երբէք եւ ոչ տեսալանութիւնս անանցքն ծագման լուսաւոր: Nesavlaik nav redzēts un nav redzējuma bez viņa gaišā **sākuma**[MV23,1]*

Goy-esošais, esme, goyak-būtne;
goyuthyun= οὐσία ousia; essentia,
substantia /ē-irošais/eak-ira (1)

- *Կատարեալ իսկուրթիւն գոյի* *Katareal iskuthiwn* **goyi –pilnīga pirmsiras esamība**
- *Ամենից հաստիչ յոչից* *amenic hastich yocheic* 23,5-Visa Radītājs no nekā (no neesošā)

Իսկուրթիւն | skuthyun = goyuthyun (2) essentia, substantia

- *Բոլոր իսկուրթեամբ հոլպ ամենեւիւն Bolor iskuteamb hup amenesin*[MV23,1] *Savā būtnē(ar visu būtni) tuvs ikkatram*
- =inqnuthyun *būtība*

Ēnīrþīlū ēuthiwn-esamība, esme Ɔnīrþīlū bnuthiwn-daba(3)

- *Ēnīrþīlū ũzūŋgēūwlnr ēuthiwn
mshtendjenavor – mūžīga esme*
- *Zi nor hastatesci goyuthiwn bnutheans
Marmneghen yarki andamocs.*

*Ka tiek atjaunota(no jauna radīta) manas dabas
pastāve-*

Manu miesas locekļu ēka[MV78,4]

Կենանք keanq, Բարիք barik dzīvība, labais

- Կենարար Kennarar- dzīvu darošais

*համայնի կենարար աստուած hamayni kenarar astvats [g], visu **dzīvinošais dievs***

- Բարերար Barerar- labdarošais

Vor yew andstin isk yorhnabaneln

*Yew I dawaneln z**kendanararn** bnavic astwats*

Iskuyn ew kochumn ēntani dzayni

*Ahavoruthean anwan shnorhadzrin **barerari***

Mahaceloys i kendanuthyun

Ēst margarein naxacharutean,

The- vor karday anun tearn, na keccē.

Svēto Trīsvienību iedrošinoties saukt talkā,

*Augsti teikdams un skaļi pauzdams **visdzīvinošo** Dievu,*

*Bijīgi piesaucu žēlīgā **labdara** bargo vārdu.*

Es - grēkmirušais- atkal dzīvs,

Saskaņā ar pravieša vēsti:

Ikkatrs, kas piesauks tā Kunga vārdu,

Taps glābts.

Jņ 2:32, Rm 10:13

Կենարար Kenarar(2)

Nedz dzīvotdziņā iedegos arvien no jauna,

*Bet atmiņā par **dzīvinošo**. [MV12]*

Ոչ կենացն պապագանալք

*Այլ կենարարին յիշատակաւն սիշտ
ճենճերիս*

Voch kenacn papaganoq

*Ayl **kenararin** yishatakawn misht tchentcherim.*

pirmtēla atjaunotājs

*Un izstiepis roku dievišķo spēku nezūdamībā,
Atjaunoji **grēkmirušo pirmcilvēku** ar tā audzēm.*

Tu mierināji bēdpilno sirdi un vārgo spēcinaji[MV14]

- Rom. 5:15, 18

*Es **jaunā Debessādama** debesuskaudības radīts,
Kā Kains tapu par veco pasaulīgo **zemcilvēku**
un nesu vainas zīmi dvēselē.*

Ne mūžīgo dvašu turu, bet mūžīgu nopēlumu.

[MV71.nodaļa]-dievlīdzības iegūšana

- 1Moz 4:1, 5, 8
- 1Moz 4:15

Pirmtēls -attēls

- Dievišķais kalpo cilvēkam par **pirmtēlu** ceļā uz garīgo pilnību, tēls dabiski tiecas pēc sava pirmtēla jeb dievlīdzības savu iespēju robežās , kas panākama arī šķīstot ķermeņi kā gara ieroci[T67]

Hramaya, gtats, khnamakal, goveal

Loys anshdjaneli, zoruteamb ansahmanaleav

*Zi **nor** hastatesci **goyuthyun bnutheans***

Marmneghen yarki andamocs.

Yorum hanguceal anlqaneli, bnakesces bazmeal

*Akhorzh tenchanoq, **miutheamb hogwoys im ēnd qez,***

Zapakanuthyun meghacs merzhyeal ispar

Janaratuthyuwn zis patrastescs[MV78, 4]

Pavēli, žēlīgais, aizbildni, cildinātais

Nedziestošā gaisma, savā neierobežotā varā

Lai tiek atjaunota manas miesas locekļu pastāves ēka

Kur uz mūžiem iemājosi ,radīsi sēdekli

*Tīkamās alkās **dvēselē vienots ar tevi***

Grēka traipu izdeldēsi pavisam

Sagatavosi mani dzīvei šķīstībā [MV78, 4]

Աւրիւնակ Awrinak=pirmtēls, paraugs

Իբր ճրագ բազմաբուրեան

Ի յաշտանակի մարմնիդ հաստատեցաւ գլխոյդ բոլորութիւն

Ձի և այսու ի յորիւնակէն շնորհէ մի ոտարացիս

Չասուած տեսանել և զնմանականացն իմաստասիրել

Ibr tchrag bazmaburean

I yashtanaki marmnid hastatecaw glkhoyd boloruthyun

Zi yev aysu i **yorinakēn** shnorhē mi otarascis

Zastwats tesanel yew znmanakanacn imastasirel

Kā daudzlāpu gaismeklis

virs ķermeņa(luktura)svečtura

Likts tavas galvas aplis,

*Ka neatsvešinies no svētīgā **pirmtēla**,*

*Un **skatīdams Dievu** vaigā*

spriestu par nezūdošo. [MV46,2]

2Moz 25: 37

Կերպ Kerp-veidols, ձևdzeԼ-atveids

Հողանյութ կերպ hoghanyut **kerp**- zemišks veidols, zemesbūtne[MV78]

Ահա ի յոտս տանողականս
Կրողացն երկուց միակցորդ խորհրդականաց,
Եստ **ձևդ հրեշտակի կառուցար,**
Իբր ի թռիչս թուց կրկնաբարձ բազկաց վերատանողաց`
Յաշխարհն հաճրենական հայել:

Aha i yots tanoghakans
Kroghac yerkuc miakcordkhorhrdakanac,
Ēst **dzewoy hreshtaki karrucar**
Ibr i thrichs thvockrknabardzbazkac veratanoghac
Yashkharn hayrenakan hayel

*Raugi uz kopā sajūgtu,
Balstošu kāju pāra,
kustīga un noslēpumaina,
Nostātījuši tevi kā eņģeli.
Spriegi muskuļi, divi augšup tiecīgi spārni,
Doti Tev sasniegt Tēva mājas. [MV46,2]*

dievlīdzība

*Tu – radīta kā Dieva līdziniece,
Mana pulgotā, grēkvažotā dvēsele.
Lai arī **sākotnējā dievlīdzība** Tev tika liegta,
Par to, ka paradīzē pārkāpi Dieva baušļus,
Bet spožā kausa žēlastībā iemantoji gara
dvesmu,
Un līdzinājies Dievam.*

1Moz 1: 26

Iekšējais cilvēks

- **Մարդ ներքին Mard nerqin**[MV558], **αιδουλοδουλου** [nɪlunɪ] **awtsuthyun lowsoy**-gaismas svaidījums , kas šķīsta iekšējo cilvēku; [MV 93:3]
- **Plotīns** aicina skatienu vērst iekšup, lai sevī atklātu garīgo pasauli, savu patieso es, kas ir idents augstākajam sasprindzinātības, vienotības stāvoklim, kad apziņa ir nedalīta.[skat.Hado, 32]
- **Mērķis**: uztveres metamorfoze-ekstātisks stāvoklis, kad izmainītais es spēj ieraudzīt pats sevi ar apskaidrota gara/dvēseles acīm kā ko skaistu, dievišķa cildenuma skartu.
- **Augustīns** ieskatoties sevī, atklāj piepildījuma un svētlaiemes avotu –Dievu sevī.

Ekstāze, vīzija

- Dionīsija vizionārais misticisms, ekstāze kā paštranscendējoša intelekta ekscess[131,Denys Turner, The darkness of God; Negativity in Christian Mysticism]

atkalapvienošanās

- Atklāsmei ierādīta nozīmīga vieta dievizziņas procesā.
- Lūgšana ved grēkžēlnieku augšup pa garīgās attīstības kāpnēm. Dievlūdzēja, mistiskā dzejnieka mērķis ir atkal apvienoties ar Visa radītāju.

Laid nobeigt par iepriecu

tavam svētīgam prātam

Nupat iesākto žēlabu grāmatu

*Un **vārdu asarām apsēt***

Man ejamā ceļa kāpes

uz tevis šķīstītajiem mājokļiem,

Kurus tu esi jau sataisījis.[MV2]

līdzmantinieks

*Paļaujos nešaubīgi,
Ka nodevis sevi visvarenā rokās
Tikšu raisīts no grēka,
Un **viņu pašu** skatīšu vaigā.
Apžēlots tikšu, **mantošu debesis**,
Lai gan atstumtību es pelnījis.[MV12]*

*Manis, zūdīgā pīšļus vērti Tavas **spozmes atblāzmā**.
Savu Tēvu- vareno, baiso, augsti teikto,
Tu cilvēkmīloši devi par **Tēvu arī man**, necienīgajam.
nepsvilināji manis, nīcīgā, lūpas,
Kad saucu pēc Tevis – **līdzmantinieka**.[MV5]*

Կցորդ կcord- līdzdalībnieks համացեղ hamacegh-radniecīgs

*Իբր կցորդ համացեղ յթեալք Աստուած
կոչեցար*

*Ibr kcord hamaceghutheamb amenabashkh adjoyn
Astutsoy astvats kochecar[MV46,2]*

Kā Dieva dāsnās labās rokas līdzinieks

Par dievu tu tiki dēvēts.

Ps 82:6

Cilvēka radošās izpausmes padara to līdzīgu savam
Radītājam.

Վեր-Ver-, վեր(ի)ն ver(i)n (1)

- վերընծայել **Verentsayyel**-augšup raidīt[MV1]
- վերնաշավիղ **Vernashavigh=vernagnac** augšupvedošs[MV92]

*Իբր թռիչս թւոց կրկնաբարձ քաղկաց վերատանողած
Յաշխարն հայրենական հայել*

*Ibr i thrichs thvoc krknabardz bazkac **veratanoghac***

Yashkharn hayrenakan hayel[MV46,2]

*Spriegi muskuļi, divi **augšup tiecīgu roku nesošie** spārni,*

Doti Tev sasniegt Tēva mājas(tēviju).

վերնալույս **Vernaloys**-augšējā jeb garīgā gaisma[MV93, 3]

- Վերնանշույլ **Vernanshoyl=vernalloys**[MV93,3]augšējais jeb garīgais mirdzums

- վերնակենցաղ **Vernakencagh=յերկնակենցաղyerknakencagh**

[MV51] կեանս յերկնակրոնս վերնակենցաղս *keans yerknakrons vernakencaghs*; tādi, kas dzīvo ārkārtīgi krietnu , tikumīgu debessbūtņu dzīvi

Վեր ver-, վեր(ի)ն ver(i)n- (2)

- Վերնահոս **vernahos-** երկնահոսան
yerknahosan , no augstumiem, no debesīm
plūstošs[MV52]
- Վերակառուց **Verakacumn-** roku pacelšana
sitienam vai aizstāvībai[MV1]

Երկին yerk(i)n, երկնային yerknayin - debesu(1)

- Երկնակենցաղ yerknakencagh[MV58]; tāds, kas pieturas pie askētiska dzīvesveida
- Երկնային գորք yerknayin zorq = eņģeli

Araco qo adjowd zhangsteans xshti

Maqresces i khaghbic ztsatskaran ankoghnoys,

Pahesces qo kamawqd ztarrapeal andzn wogvoys

Anxardakh arasces zqo shnorheal shownch marmnoys

*Kacusces shrdjanak zpar **zawrud yerknaynoy,***

Kargesces i diti ēnddēm diwatsn dasu

Ar labo roku ... manu dusas vietu,

Šķīstī manas guļvietas pārklāju no viltus,

Saudzi manu izvārgušo dvēseli,

Uzturi tīru tevis manī iepūsto dvašu,

*Apliec man **debesu karadraudzi,***

Ka stājos pretī nelabā pūļiem.[MV12]

debesis(2)

- *Es jaunā Debessādama debesuskaudības radīts [MV71.nodaļa]*

Enģeļi kā starpnieki Dieva priekšā

Pieņem Tev raidītos

Gaismasbūtņu – nemirstīgo enģeļu lūgumus,

Kas par mani nemitīgā aizbildnībā

Šķīstā lūpām lūdz. [MV81]

᠒ᠤᠯᠠᠷᠢᠫᠤᠨᠭ ᠤᠯᠤᠰᠤᠨᠢᠯ: eņģeļiem līdzināties

*Piejauc viņu lūgšanas mūsu auksto siržu liesmai,
kas kūtri deg,*

Liec tai iekvēloties spoži

Uz varenā noslēpuma svētā altāra tavā svētnīcā.

*Viņi – varenās debesu valstības šķīsta un
bīstama karadraudze,*

Debesstēva brīvradīti kalpi,

Spožas dzirkstis Tavas gaismas mākonī.[MV81]